

49

Colecția POVESTIRI ȘTIINȚIFICO-FANTASTICE

I. VOLEDI - AL. CERBU

Coroana regelui BUREBISTA

EDITATĂ DE REVISTA
ȘTIINȚĂ ȘI TEHNICĂ

I. VOLEDI şi AL. CERBU

„COROANA REGELUI BUREBISTA"

DOCUMENTUL EPIGRAFIC

In somptuosul birou al bancherului Bernard Pellier, patronul marilor uzine „A.B.C." din Paris, se aflau adunaţi, la ora aceea tirzie din noapte, cinci oameni: arheologul Conrad Schratt, inginerul John Duklas, sculptorul Charles Nicolle, profesorul de istorie antică Arhimede Praxagoras şi gazda — un arhicunoscut numismat şi colecţionar de antichităţi.

Societatea aceasta amestecată, şi ca indeletniciri şi ca naţionalităţi — fiindcă se aflau strinşi laolaltă: un neamţ, un englez, un grec şi doi francezi — poate stirni pe bună dreptate mirarea oricui. Dar, pentru a lămuri lucrurile, să vedem ce s-a intimplat cu citiva ani in urmă...

Intr-o dimineaţă insorită a lui mai 1893, vaporul „Albatrosul", sub pavilion francez, işi ridica ancora din portul Marsilia, indreptindu-se spre Haiffa. Pe bordul său se afla o expediţie arheologică pornită să dezgroape statuia legendarului Moloch, zeul amoreilor, străvechiul popor căruia ebreii, după ce au fost izgoniţi din Egipt, i-au subjugat ţara — mănosul şi „făgăduitul" pămint al Canaanului.

Debarcaţi pe ţărmul apusean al Asiei, membrii expediţiei — după ce au recrutat călăuze şi muncitori săpători din rindul populaţiei băştinaşe — s-au grăbit să se indrepte către fluviul Seriat-el-Kebir. De bună-seamă că statuia zeului cu cap de taur, căruia amoreii ii jertfeau prin inec pe cei mai viteji fii ai săi, nu putea să se găsească decit acolo unde au fost biblicele cetăţi Sodoma şi Gomora, ingropate cu milenii in urmă de o erupţie vulcanică. Pe locul acela blestemat a luat naştere lacul Asfaltit, ale cărui ape sărate nu primesc in străfundul lor nici o vieţuitoare. In felul acesta, spune o legendă, un zeu blind şi mult mai puternic decit crudul Moloch a pus capăt pentru totdeauna sacrificării atitor şi atitor oameni nevinovaţi!

Expediţia a lucrat timp de citeva luni in cea mai mare taină. Apoi, pe neştiute, a părăsit locurile, iar arabii care fuseseră angajaţi ca muncitori săpători nu s-au mai intors niciodată in satele lor...

Intr-o bună zi, presa pariziană a relatat cu lux de amănunte că bancherul Bernard Pellier, cunoscutul numismat şi colecţionar de antichităţi, a achiziţionat faimosul cap de taur al statuii zeului Moloch, care, fiind turnat din aur de 22 carate, nu s-a topit sub lava vulcanică ce a ingropat oraşele Sodoma şi Gomora. La rindul său, bancherul francez a revindut cu un preţ fabulos această minune Muzeului de antichităţi din Paris...

Au trecut de atunci cinci ani şi iată că din nou, în biroul proprietarului marilor uzine „A.B.C." din Paris, s-au reîntîlnit membrii faimoasei expediţii arheologice. De data aceasta se găseau de faţă numai patru din temerarii şi norocoşii cercetători, fiindcă cel de-al cincilea — bătrînul paleograf armean Bedros Altuni, care participase la lucrările de dezgropare ale oraşelor Sodoma şi Gomora în calitate de expert autorizat, dispăruse fără urmă.

*

Acum, după ce cititorul a făcut cunoştinţă cît de cît cu oaspeţii bancherului Pellier şi şi-a putut da seama cînd şi cum s-au înnodat legăturile dintre ei, este cazul să aflăm ceea ce puneau la cale, fiindcă întîlnirea lor nu era deloc întîmplătoare!...

După ce îşi goli pipa în scrumiera de argint şi sorbi pe nerăsuflate un pahar de vin de Bordeaux, profesorul Arhimede Praxagoras se ridică în picioare şi, aplecîndu-se peste biroul cu cristal al domnului Pellier, i se adresă acestuia cu o voce aproape şoptită:

— Prea stimate domnule bancher, moneda de aur şi inscripţia de pe piatra mutilată ce vă stau în faţă sînt două documente convingătoare, a căror autenticitate nu poate fi pusă la îndoială. Ele fac parte din colecţia particulară a majestăţii sale Franz Josef şi se găsesc pe biroul domniei-voastre numai datorită fericitei înrudiri dintre conducătorul expediţiei noastre, arheologul Conrad Schratt, cu excelenta societară de onoare a Teatrului imperial din Viena, doamna Catherina Schratt, care îşi are apartamentul său chiar în castelul Schönbrunn, reşedinţa slăvitului împărat al Austriei, rege al Ungariei şi principe al Transilvaniei.

La auzul acestei destăinuiri neaşteptate, în ochii bancherului se aprinseră două luminiţe stranii, în timp ce frumoasele lui mîini albe pipăiau cu febrilitate moneda de aur şi piatra mutilată, pe care inscripţiile deveniseră aproape ilizibile.

Fără ca să-i dea răgaz să-şi revină, profesorul Praxagoras continuă cu aceeaşi voce şoptită:

— Valoarea acestor două documente este uriaşă dacă ţinem seamă de taina pe care o ascund.

— Cum?... Vreţi să susţineţi, domnule profesor, că această taină nu mai este cunoscută de nimeni? întrebă bancherul vădit tulburat...

— Departe de mine intenţia de a susţine un asemenea neadevăr, răspunse cu exagerată modestie profesorul Arhimede Praxagoras... Atît moneda cît şi piatra au fost cercetate de o pleiadă de epigrafişti iluştri, printre care se numără şi marele savant vienez Ad. Wilhelm. Toţi, absolut toţi, fără nici o excepţie, au ajuns la concluzia că este vorba de două mărturii foarte importante în legătură cu existenţa unui mare stat dac în Podişul Transilvaniei, care a atins culmea puterii şi prosperităţii sale sub domnia regelui Burebista.

— Vasăzică e vorba de o taină pe care o cunosc foarte mulţi cercetători ai istoriei antice, domnule profesor Praxagoras, subliniе cu ironie Pellier.

— In parte, numai in parte, domnule bancher ! se grabi să adauge Praxagoras. Şi ca să vă dați seama despre ce anume este vorba, voi incerca, cu permisiunea domniei voastre, să descifrez pentru a 1001-a oară inscripția trunchiată de pe această piatră mutilată, care a fost găsită impreună cu alte relicve cu prilejul dezgropării cetății greceşti Dionysopolis — Balcicul de astăzi.

Fără să mai aştepte incuviințarea bancherului, profesorul Praxagoras işi apropie lentilele ochelarilor săi cu ramă groasă de piatra de pe birou şi incepu pe un ton didactic să dea explicații:

— *Inscripția măsoară 0,49 m in lungime, 0,46 m in lățime şi* are o grosime de 12 cm. Inălțimea literelor — foarte inegale — variază intre 8 şi 12 cm. Scrisul — caracteristic pentru documentele epigrafice greceşti din secolul I dinaintea erei noastre — este corect, dar neindeminatic. Formele literelor — precum vedeți — sint diferite: rombice, dreptunghiulare şi pătrate. Lipsuri mai importante se constată in părțile de mijloc şi de jos ale pietrei. Fără indoială că ele se datoresc acțiunii corosive a apei şi frecării. Scrisul este in general destul de şters, iar unele rînduri au devenit aproape ilizibile.

După ce făcu o scurtă pauză, profesorul Praxagoras incepu să silabisească cuprinsul inscripției:

„Eu, Acornion al lui Elios, impreună cu Nikeratos al lui Alexandros, cu Diom . . . . . . şi Aelianus al lui Hermippos, din insărcinarea celor 9 arhonți ai cetății Dionysopolis, am luat calea şesurilor şi munților către indepărt. . . şi mult bogata cetate de reşed . . . . a marelui Rubobostes, neinfricatul rege al viteazului neam al dacilor, căruia i-am dus daruri scumpe şi nenumărate, printre care . . . .
şi o coroană de aur bătută in nestemate fără de pereche, drept *recunoşt. . . . . . pentru că ne-a scăpat pe noi de urgia cruzilor* bastarni, pe care . . . . şi i-a făcut una cu pămintul. Ajunşi in cetatea de scaun a marelui rege dac, străjuită de munți inalți şi ape repezi, pe numele ei . . . .
. . . .
. . . .
şi ne-am minunat deopotrivă de vrednicia şi priceperea locuitorilor de pe aceste meleaguri indepărtate, neintrecuți in lucratul pămintului, creşterea vitelor, topitul aurului, pritocirea vinului şi meşteritul feluritelor arme de luptă . . . .
. . . .
. . . .

Ascultindu-l pe profesorul Praxagoras tălmăcind cu migală inscripția de pe piatră, bancherul Pellier se străduia să-şi păstreze calmul. Ca un incercat om de afaceri ce era, Pellier ştia că orice gest precipitat de-al său va urca prețul ce il vor pretinde arheologii. Totuşi ochiului expert al lui Conrad Schratt nu-l scăpă faptul că miinile albe şi netede ale bancherului se zgirciseră, gata parcă să apuce o pradă

invizibilă. Pe figura de pasăre răpitoare a arheologului, apăru un rinjet ironic. Era rindul său să intervină.

— Desigur, dragă Pellier, rudenia cu amanta lui Franz Josef, amintită de profesor, il îngăduia lui Schratt să folosească un ton familiar in discuţia cu bancherul, te vei intreba ce legătură este intre *documentul epigrafic şi moneda de aur. Ei bine, află că această monedă* face parte din tezaurul pe care l-au descoperit acum aproape *100* de ani în *munţii Orăştiei* nişte *simpli* mineri. Ackner, de altfel, pomeneşte in lucrarea sa despre această descoperire care a făcut vilvă la timpul său, ca şi despre legenda ce circulă încă şi astăzi in popor despre nişte comori considerabile aparţinind unui oarecare rege dac. Dacă ţii seamă de faptul că Rubobostes, de care vorbeşte inscripţia, nu este decît o formă *alterată a numelui* Burebista — aşa cum confirmă istoricul roman Pompeius Trogus in cartea a 32-a din „Philippica" *lui — şi că in munţii Orăştiei* era cetatea de scaun a vestitului rege dac, ai in mînă cheia enigmei!

— Vrei să spui că acest Burebista a fost un fel de Cresus, întrebă batjocoritor bancherul.

— N-o spun eu; o afirmă documentele, replică sentenţios Schratt.

— Şi dacă documentele *mint...?*

— Trezorierul majestăţii sale Franz Josef nu s-ar simţi măgulit dacă te-ar *auzi* punînd *la indoială* autenticitatea colecţiei particulare a împăratului... De altfel, noi nici nu insistăm să te convingem... Şi, ca la un semn, Schratt şi ceilalţi parteneri ai săi se ridicară in picioare.

Pellier nu se lăsă impresionat de gestul musafirilor săi. Aprinzîndu-şi tacticos luleaua, îi pofti să-şi reia locurile.

— Inclinam să cred că numai noi, oamenii de afaceri, avem deviza *time is money...* şi că dumneavoastră, arheologii, măsuraţi timpul în milenii, şi nu in minute!... Drept e că pe domnii Duklas şi Nicolle nu aş şti in ce categorie să-i consider, adăugă bancherul cuprinzind cu aceeaşi privire ironică pe inginer şi pe sculptor.

Batjocura era destul de străvezie. Pasionat colecţionar de antichităţi, Pellier era înainte de toate bancher şi-şi iubea meseria cu riscurile, dar mai ales cu profiturile ei. Ca atare, el nutrea un profund dispreţ pentru cei ce eşuau in profesia lor, abandonind-o la primul prilej...

Duklas şi Nicolle făceau parte din tagma transfugilor, şi cele citeva amănunte biografice pe care bancherul le cunoştea despre ei îi erau suficiente pentru a-i justifica dispreţul...

Inginerul englez lucrase o bucată de vreme la o companie de construcţii rutiere din Glasgow care avea in antrepriză o uriaşă lucrare în colonii. El o ştersese de pe şantier pentru a se înrola voluntar intr-o expediţie arheologică ce se găsea in căutarea comorii regilor cafri, undeva pe malurile fluviului Zambezi. Expediţia se pare că fusese fructuoasă, cel puţin pentru pseudoarheologul Duklas, care se intorsese din călătorie cu cîteva preţioase relicve, din care un om mai modest ar fi putut trăi doi-trei ani fără grijă. Duklas insă, in mai

puţin de trei luni, se trezi fără bani şi fără slujbă. Arheologii nu mai voiau să ştie de el, iar de compania de construcţii nu mai putea fi vorba...

Norocul i-a surîs însă din nou. Intr-un bar parizian de mîna a treia, Duklas făcu cunoştinţă cu sculptorul Nicolle. Acesta, deşi se remarcase prin cîteva lucrări originale, eşuase şi el în meseria lui din cauza unor vicii ascunse şi a prizelor prea dese de cocaină, de pe urma cărora pierduse siguranţa în mînuirea daltei. Pellier, care-l cunoştea pe sculptor, i-a mijlocit îmbarcarea pe „Albatros" ca membru al expediţiei arheologice conduse de Schratt. Vastele cunoştinţe ale lui Nicolle în materie de artă puteau fi de folos într-o expediţie în care bancherul îşi pusese mari speranţe.

La rîndul său, sculptorul interveni pentru John Duklas, noul său prieten, ale cărui „state de serviciu" în arheologie îl făcuse să fie admis cu entuziasm printre „temerarii" căutători ai statuii zeului Moloch.

*

Duklas şi Nicolle înghiţiră în sec ironia lui Pellier. Amîndoi socoteau că nu era momentul potrivit ca să-l supere pe acest Mecena obez, de care depindea soarta unei noi expediţii şi, la urma urmei, însăşi asigurarea existenţei lor pentru mai multă vreme.

Acelaşi raţionament îl făcu şi bătrînul Praxagoras, care, abia reinstalat în fotoliu, se grăbi să-l copleşească de amabilităţi pe bancher:

— Susceptibilitatea devine o trăsătură nobilă atunci cînd izvorăşte din teama de a pierde încrederea unei persoane pe care o stimezi... Sînt însă de acord cu dumneavoastră, domnule Pellier, că ne-am pripit... Eraţi îndreptăţit să ne solicitaţi toate probele pe care le deţinem şi, de altfel, nici nu ne gîndim să vi le ascundem...

— Aşadar aveţi şi alte documente?

— Suficiente pentru a justifica eforturile pe care ni le-a cerut munca migăloasă de cercetare şi selecţionare a materialului adunat.

— Sînt gata să vă ascult, domnule profesor.

— Voi încerca să fiu cît mai desluşit, deşi povestea e destul de întortocheată. Vă este, probabil, cunoscută istoria lui Dio Cassius despre războaiele dacilor cu romanii. In cartea a 68-a, capitolul 14, Cassius se ocupă de tezaurele regilor daci... Inainte de a-şi curma viaţa, Decebal, ultimul rege dac, ar fi pus nişte sclavi să abată cursul rîului Sargeţia, care curgea sub zidurile capitalei. Pe locul eliberat de apă, a dat ordin să se sape o groapă adîncă, în care a îngrămădit vase cu monede de aur, afară de nestemate, podoabe şi veşminte care valorau cît tot aurul la un loc şi pe care le-a ascuns într-o peşteră. După ce a îngropat aurul în albia rîului, a îndrumat din nou apa pe făgaşul vechi, iar pe sclavi a pus să-i ucidă pentru a duce cu ei în mormînt taina. Un sclav pe nume Bicilis a reuşit însă să scape cu viaţă şi, prins de romani, a dat în vileag locul comorii.

Pînă aici povestea e pe cît de interesantă pe atît de simplă...

Continuarea ar fi că romanii au predat tezaurul împăratului Traian, care, aşa cum pretinde o inscripţie găsită la Roma, a folosit imensele bogăţii pentru a construi celebra „columnă".

— Dar coroana ?... Coroana lui Burebista ? Ce s-a intimplat cu ea ? întrerupse bancherul, nerabdător să cunoască sfîrşitul întîmplării.

— Aveţi răbdare, povestea abia începe. Există indicaţii precise că atît afirmaţiile lui Cassius cît şi inscripţia cu caractere romane sînt pe de-a-ntregul inventate.

— Adevărul, care e adevarul ? interveni din nou Pellier, vădit surescitat, spre satisfacţia abia ascunsă a celorlalţi.

— Cu voia dumneavoastră vom ajunge şi acolo, se grăbi să-l liniştească bătrînul profesor. Ceea ce a făcut pe cercetători să pună la îndoială autenticitatea inscripţiei a fost faptul că istoricii contemporani cu Traian nu pomenesc nici un cuvînt despre sacrificiul pe care marele imperator l-ar fi făcut lui Jupiter consacrîndu-i, precum spune inscripţia, „columna" ridicată din aurul regilor daci. Au trebuit să treacă opt veacuri pentru ca să apara această „plastografie ordinară" — cum denumeşte arheologul italian Rafael Fabretti apocrifa inscripţie — şi să se răspîndească astfel legenda cu folosirea tezaurului la construcţia monumentalei columne a lui Traian. În ce priveşte istoria lui Dio Cassius, pînă la urmă a trebuit să fie şi ea pusă la îndoială...

Intr-adevăr e greu sa presupui că Decebal, care stăpînea o ţară cu cetăţi şi munţi prăpăstioşi, a trebuit să abată cursul unei ape pentru ca să-şi ascundă comorile. Cu atît mai mult cu cît rîul Sargeţia (Streiul de astăzi) seacă aproape întotdeauna în timpul verii, iar torenţii ce-i umplu albia atunci cînd ploua puteau foarte uşor să mături nisipul şi pămîntul ce acopereau ascunzătoarea...

— Nu înţeleg ce l-a putut determina pe un învăţat ca Dio Cassius sa minta cu atita neobrăzare, întrerupse din nou Pellier.

— Să avem iertare... Cassius nu a minţit deloc, răspunse zîmbind viclean bătrînul profesor.

De astă dată, bancherul nu se mai putu stăpîni şi, izbind violent cu pumnul în masă, rosti surescitat :

— Am impresia că vă bateţi joc de mine, stimate domnule Praxagoras ? !...

— Ba nicidecum, domnule Pellier, replică surîzător profesorul... Faptele pe care vi le-am povestit aşa cum sînt cunoscute de toată lumea nu corespund adevărului istoric... Una este adevărata cronică a lui Dio Cassius şi alta este cea care ne-a fost transmisă de excerptele[1] scriitorilor bizantini Xiphilinos şi Zinaras din secolele XI şi XIII, deci cu aproape o mie de ani mai tîrziu...

— Vreţi să spuneţi că sînteţi în posesia originalului ? Şi dacă da, cine garantează autenticitatea documentului... Probabil tot trezorierul majestăţii sale ? ...

— În parte aţi ghicit... Intr-adevăr, originalul se află în aceeaşi

[1] Excerpt — copie mai mult sau mai puţin exactă după un manuscris vechi.

trezorerie a curții imperiale de la Viena... Însă garanția autenticității o prezintă însăși descoperirea tezaurului...

Răbdarea lui Pellier era pusă la o încercare prea grea. Congestionat la față, părea gata-gata să cadă doborît de un atac de apoplexie... Abia reuși să bolborosească cîteva cuvinte:

— Tezaurul e unul și același cu cel de care spunea Schratt că l-au găsit minerii...?

— Întocmai, dragă Pellier, interveni prompt arheologul neamț.

Bancherul se prefăcu că nu observă rînjetul plin de satisfacție de pe chipul arheologului neamț și îl încolți din nou cu întrebări pe Praxagoras:

— Dacă tezaurul s-a găsit, unde e coroana?...

— Tocmai aici voiam să ajung. Dacă excerptele *bizantine* au înflorit istoria lui Cassius născocind povestea cu rîul abătut din albie, un lucru rămîne în picioare... Tezaurul a fost îngropat în două locuri diferite... Podoabele și veșmintele de preț într-un loc și undeva, nu departe, monedele de aur... Cronica lui Cassius nu precizează însă ce se înțelege prin acest „nu departe".

— Și vreți să săpați întregul munte ca să descoperiți coroana? interveni Pellier nerăbdător, dorind să afle cît mai repede adevărata ascunzătoare a tezaurului.

— Ar merita acest efort, dar nu e necesar! îi întoarse vorba calm Praxagoras. Din 1803 pînă prin 1860, o serie de învățați și oameni ai administrației imperiale au scormonit *prin împrejurimile locului* unde fusese găsit urciorul cu cele 40.000 de monede. În 1861, cînd funcționarii guvernului imperial au predat guvernului ungar arhiva și administrația comitatului Hunedoarei, unele documente de preț cu privire la săpăturile de pe muntele Piatra Rea au dispărut.

— Și aceste documente se găsesc în posesia voastră...?

— Numai unul... O tăbliță cerată găsită, cu puțin înainte de predarea administrației, nu departe de locul unde fuseseră descoperite monedele. Se pare că descoperitorii comorii, niște simpli țărani, nu i-au dat importanță și au aruncat-o...

— Ce mai vrea să fie și tăblița asta cerată?

— Nimic mai mult *decît o schiță*, e *drept cam grosolană*, a locului unde sînt îngropate cele două părți distincte ale tezaurului...

Pellier trebui să depună un mare efort pentru a nu-și trăda emoția pe care i-o provocă această uluitoare destăinuire...

— Și posesorul anterior al tăbliței de ce n-a făcut uz de ea?

— Deoarece nu cunoștea istoria lui Cassius, n-a bănuit nici un moment importanța documentului.

Sinceritatea bătrînului îi plăcu lui Pellier. Oamenii aceștia, dacă ar fi fost de rea-credință, ar fi susținut că posesorul tăbliței cerate era deplin conștient de valoarea ei și în felul acesta i-ar fi putut stoarce o sumă frumușică în plus pentru răscumpărarea documentului.

*

Zorile se luptau să biruie negurile nopții, cind arheologul Conrad Schratt, profesorul Arhimede Praxagoras, inginerul John Duklas și sculptorul Charles Nicolle părăsiră casa bancherului Pellier... Planurile erau puse la punct in amănunțime. Expediția va porni in cel mult o săptămină la drum inspre străvechile cetăți dacice din munții Orăștiei pentru a-l aduce lui Pellier neasemuita coroană bătută in nestemate. Mai intii insă se vor abate pe la curtea de la Viena spre a solicita serenisimului habsburg cuvenita autorizație pentru a face săpături pe teritoriul impărăției sale...

Intre timp ziarele vor avea in grijă să ducă pină departe vestea despre expediția arheologică plecată să dezgroape o nouă minune antică: „Coroana regelui Burebista", căreia „valahii opincari" de sub pajura împărăției austro-ungare nu reușiseră să-i dea de urmă...

O LEGENDA CARE SE DOVEDEȘTE A AVEA UN SIMBURE DE ADEVAR

Aici este momentul să arătăm cititorilor temeiurile de la care au plecat arheologii finanțați de bancherul Pellier...

...De sute și poate chiar de mii de ani stăruia in așezările omenești din munții Orăștiei o legendă despre comorile unui anume rege Darie, care, cică, ar fi fost ingropate prin acele locuri. Mai virtos stăruia legenda prin satele de dincoace de cetatea Devei, acolo unde apele ce se cheamă Valea Rea și Valea Cringului string ca intr-o furcă cogeamite munte cu prăpăstii ameţitoare cunoscute sub numele de Piatra Rea.

Muntele acesta semeț le era drag oamenilor căci, incrustat de furtuni și cutreierat de năvalnice puhoaie slobozite din puzderie de grohotișuri și peșteri, colosul era parcă indemn la fapte viteze și inălțătoare.

Dar am minți pe cititor dacă ne-am incumeta a spune că ceea ce atrăgea pe oameni spre muntele acesta era doar frumusețea lui păgină. Adevărul era că taina comorii lui Darie ei o legau de unele ciudate zidiri ce incununau coamele de piatră ale uriașului, urme de cetăți nu mai puțin tăinuite. Ba mai erau și alte semne vrednice de a pune pe ginduri și pe drumuri chiar și pe cei mai indărătnici: canale ce străpungeau stinca de munte acolo unde cu greu un om putea ajunge strecurindu-se pe singura cărăruie ce ducea spre cetate. Șanțuri și valuri săpate cu meșteșug, turnuri de piatră și tot felul de ciudățenii de arme și unelte...

Fără doar și poate — credeau oamenii —, o asemenea cutezătoare lucrare nu putea fi făurită decit de un crai putred de bogat, căci cu amară cheltuială trebuie că s-a putut injgheba construcția asta din pintecul muntelui și cele de pe culme.

Socotind așa, de bună-seamă că acel crai sau rege nu a luat cu el pe cealaltă lume comorile de care au pomenit străbunii străstrăbunilor. Ele trebuie să fie pe undeva pe aproape, in văgăună de

piatră sau scorbură de copac ori poate risipite şi în unele, şi în altele.

Poate cîndva, la obîrşia ei, legenda arătată de noi o fi avînd şi *alte temeiuri. Ceea ce ştim şi putem împărtăşi şi cititorului* este că de-a lungul vremii ea a căpătat cele mai năstruşnice forme, după cum mintea căutătorului de comori era mai înfierbîntată şi dorinţa lui de aur mai pătimaşă... Unii pretindeau, de pildă, că un flăcău din Curcani, argat la o stînă, a găsit într-un grohotiş un cal cu călăreţ cu tot în întregime de aur. Minunea i-a luat văzul şi mintea, iar sărmanul s-a rostogolit în prăpastie. De spaimă, un copilandru ce-l însoţea a amuţit şi numai după semne au putut pricepe oamenii din sat cele întîmplate...! Dar de calul de aur n-au mai dat nici atunci, nici mai tîrziu!...

Alţii susţineau că, dimpotrivă, flăcăul s-a prefăcut nebun numai ca să-l sperie pe copilandru şi să poată ascunde comoara numai pentru el. Şi cîte şi mai cîte născoceau oamenii, că umblau zănatici şi visau treji cai poleiţi şi palate cu nestemate!

Aşa stăteau lucrurile cînd s-a stîrnit întîmplarea cu monedele de aur de la Vornicel...

În primăvara anului 1803, nişte băieşi de la Vornicel au scos la iveală, de sub rădăcinile unor fagi uriaşi şi bătrîni, o comoară de monede de aur. Era atîta bănet, că ar fi trebuit întreaga administraţie chezaro-crăiască[1] să stea o zi întreagă pentru a-i face numărătoarea pe nerăsuflate...

Pe cîţiva fără noroc a pus gheara stăpînirea. Aveau asupra lor 1.000 de monede cu neştiute chipuri de crai pe ele şi cu slove pe care nici hapsinii slujbaşi ai împărăţiei, deşi ştiutori de carte, nu le puteau desluşi. Pe dată, oamenii fiscului, bănuitori unii pe alţii, le-au trimis la topitoria de la Alba Iulia. Dar nu ar fi fost ei slujitori aprigi ai curţii de la Viena dacă s-ar fi mulţumit numai cu atît, ci s-au lăsat cu amarnică prigoană asupra satelor şi băilor din munţii cu pricina... Umpluseră temniţele cu presupuşi tăinuitori de monede, iar mulţi din sărăntocii închişi au ispăşit în cazne, fără măcar a fi mirosit uriaşul urcior de lut care, cică, ar fi tăinuit comoara...

Acestea nu erau basme, ci adevărul adevărat. Toţi i-au putut vedea pe cei puşi de stăpînire la cazne fiindcă s-a găsit asupra lor aurul, după cum îi ştiau şi pe cei dispăruţi din sat ca să nu li se dea de urmă. Ba veniseră şi de la Viena şi Buda învăţaţi care au desluşit chipurile şi slovele de pe bani. Ei spuneau că monedele au fost bătute cu vreo 2000 de ani în urmă de un rege dac Koson şi de un altul de alt neam, Lisimah.

Mai spuneau oamenii aceia învăţaţi că s-a mai întîmplat cîndva ca nişte pescari care pluteau cu luntrea la vărsarea Streiului în Mureş să izbească barca de o buturugă de pe mal şi să dea astfel de o comoară asemănătoare, de 40.000 monede de aur...

---

[1] În acea vreme, Transilvania se afla sub stăpînirea habsburgică.

UNDE FACEM CUNOŞTINŢĂ CU PROFESORUL CORNELIU PIRVU

In modestul său birou de la Muzeul de antichităţi din Bucureşti, tinărul arheolog Corneliu Pirvu era pradă unei nervozităţi neobişnuite. In ajun făcuse un ultim demers la Ministerul Instrucţiei cerind să se propună conducerii expediţiei franceze ce urma să plece in Ardeal participarea in calitate de observator a unui arheolog romin.

In zadar a incercat profesorul Pirvu să-l convingă pe titularul departamentului cultural despre insemnătatea deschiderii şantierului de pe muntele Piatra Rea. Excelenţa sa, molfăind intre fălci o bomboană interminabilă, l-a ascultat cintărindu-l din ochi ca pe un armăsar de rasă rătăcit la vreun tirg de ţară. (Ministrul era un pasionat al hipodromului.) Pină la urmă l-a expediat, dindu-i să inţeleagă că cererea nu-i poate fi satisfăcută.

Şi acum ii stăruie in urechi ca un zbirniit de bondar răspunsul ministrului :

— De ce să ne stricăm noi cu ungurii şi cu impăratul de la Viena, să spună ei că nu ne cunoaştem lungul nasului ?... In definitiv, profesoraşule, străchini, urcioare sparte şi tigve de strămoşi găseşti şi in ţărişoara noastră... Să ai numai atitea hirdaie unde să le aduni !...

•

Pentru prima oară in scurta sa carieră ştiinţifică, Corneliu Pirvu, fostul bursier al Facultăţii de istorie antică din Berlin şi actualmente director al Muzeului de antichităţi din Bucureşti, regretă că s-a consacrat meseriei de cercetător...

El — „micul Schliemann", cum il porecliseră, jumătate in ironie, jumătate in serios, colegii berlinezi — rămăsese ţăranul căpăţinos din fundul Moldovei, neinduplecat cind era vorba de adevăr, cinste, dreptate şi gata oricind să se ia la harţă cu oricine se incumeta să calce in picioare aceste principii care se inrădăcinaseră in el.

In anii de studenţie, ca şi in cei ce au urmat intoarcerii in ţară, Pirvu a avut nenumărate prilejuri să constate că după cum in viaţa de toate zilele unul este adevărul stăpinului şi altul cel al slugii, tot astfel se intimplă şi in ştiinţă...

Sub obrocul catifelat al marilor cancelarii imperiale, o intreagă liotă de savanţi confecţionau adevăruri menite a justifica drepturile aşa-ziselor rase de stăpini asupra popoarelor de sclavi...

Nu era oare considerat imperiul germanic ca un succesor legitim al romanităţii ?...

Astăzi insă au trecut vremurile teoriilor despre destinul mesianic al cotropitorului roman. Trebuie intreprinsă o mare operă de luminare a trecutului. Trebuie definit ce au fost dacii, care au fost inceputurile lor, credinţele lor, viaţa lor materială, gradul lor de civilizaţie, cum au dăinuit ei alături de cuceritorul roman. Trebuie explorate

străvechile aşezări dacice din umbra crestelor carpatine pînă la brîul de argint al Dunării. Dar cine s-o facă...?

— O vor face alţii, fără dumneata, îi răspundeau aceia care dispreţuiau forţele tinere şi studioase ale neamului. Dispreţul lor ascundea sub alte forme aceeaşi ploconire către Apus, care i-a împins pe cei de la Blaj să falsifice istoria propriului lor popor... O vor face aşadar nemţii, franţuzii, austriecii, oricine, dar nu romînii!... A şi pornit-o spre inima munţilor Orăştiei expediţia aceea de străini. Dar din bagajul lor de savanţi-arheologi lipseşte o unealtă minunată: patriotismul, sentimentul acela nedefinit că fiecare lovitură de tîrnăcop te apropie de sursa de viaţă al cărei rod îndepărtat este însăşi existenţa poporului tău, cu măririle şi decăderile lui, cu patimile, dar şi cu virtuţile sale...

*

Cufundat în meditaţiile sale, Pîrvu nici nu observase că nu mai era singur în cameră. Din pragul uşii îl îmbrăţişa cu o privire caldă o tînără cu un profil energic ce contrasta vădit cu obrajii ei rumeni de fetiţă...

Mara Jianu, asistenta şi logodnica profesorului Corneliu Pîrvu, era cea de-a doua pasiune a lui... Prima era, bineînţeles, profesia... Din fericire, Mara nu era deloc geloasă pe această „intrusă". Dimpotrivă, ea era cea mai apropiată colaboratoare a tînărului arheolog. De altfel, din pasiunea comună pentru ştiinţă s-a născut şi marea lor dragoste.

Cînd Pîrvu îşi zări în prag logodnica, tresări şi, încercînd să-şi compună o mină de om bine dispus, se îndreptă spre ea cu braţele întinse:

— Ai venit, Mara? Te aşteptam... Aş avea chef să petrecem astă-seară... Sînt într-o dispoziţie grozavă!...

— ...Dispoziţia ursului care iese din bîrlog simţind că de undeva îl ameninţă o primejdie sau, hai să spunem, o neplăcere, adăugă surîzînd Mara.

— Exagerezi, draga mea, replică Pîrvu, roşind ca un copil prins cu minciuna. Arheologii şi astronomii privesc viaţa sub „specie aeternitatis" şi, în consecinţă, sînt deasupra măruntelor neplăceri ce tulbură existenţa muritorilor de rînd...

— După cum sînt şi deasupra măruntelor bucurii pe care le poate avea muritorul de rînd... Cum ar fi, de pildă, aceea de a se destăinui deschis şi fără a se preface unui suflet prieten, completă ironic Mara...

Tînăra asistentă îşi cunoştea prea bine şeful pentru a nu bănui că s-a întîmplat ceva neplăcut... Era suficient să urmărească gesturile repezite ale omului din faţa ei, de obicei atît de stăpînit şi calm, petele de roşeaţă de pe chipul său tînăr, frumos...

Desigur a eşuat şi ultimul demers la minister. Nici nu se poate altfel cînd ai de-a face cu nişte maimuţoi bătrîni şi nesuferiţi care nu pot să înţeleagă în ruptul capului că tinerii entuziaşti năzuiesc la

ceva mai mult decît la un fotoliu de „nemuritor"... Iată are aici în servietă dovada cea mai elocventă a dragostei lor pentru știință, pentru patrie.

— Cît de distrată sînt! Îmi pierd timpul pălăvrăgind, în loc să-ți comunic vestea cea mare...

— Ce veste?

În loc de răspuns, fata scoase din servietă un sul de hîrtie și i-l întinse lui Pîrvu:

— Ce este asta?

— O moțiune semnată de peste 200 de studenți ai facultății de litere, care cer guvernului să mijlocească pe lingă curtea de la Viena trimiterea arheologului Corneliu Pîrvu în calitate de observator pe șantierul de pe Piatra Rea.

— E inutil, răspunse cu amărăciune tînărul savant, reluindu-și *locul în fața biroului. Astă-dimineață ministrul a respins ultimul* meu demers. Gestul studenților e, într-adevăr, mișcător, dar nu ne va ajuta la nimic... Cel mult va turna gaz peste foc. Se va spune că mi-am reînceput activitatea de agitator...

Pîrvu avea dreptate, și Mara o știa... Arheologul nu era agreat de oficialități... Junimiștii nu-i iertau că la Berlin frecventa cercurile socialiștilor și că, reîntors in țară, continua să țină conferințe socialiste. Mai mult decît toate nu-i iertau că, la puțin timp după lichidarea răscoalelor țărănești din Moldova, de la sfîrșitul veacului trecut, a avut îndrăzneala să publice în „Contemporanul" un articol în care protesta împotriva sălbaticei represiuni... Puțin a lipsit atunci ca să nu-l scoată din învățămînt... Studenții însă îl iubeau pentru firea lui generoasă, pentru curajul cu care lupta pentru triumful științei romînești... Deși cei mai mulți nu împărtășeau ideile politice ale profesorului lor, ei îl respectau pentru erudiția sa vastă, pentru zelul cu care conducea lucrările pe șantiere, pentru înaltul nivel la care își ținea cursurile...

— Așadar nu e nimic de făcut? reluă după o pauză Pîrvu... Voi rămîne să lucrez în acest muzeu pînă am să ajung eu însumi o piesă oarecare in inventarul instituției.

— ...Iar pe etichetă mîna tremurătoare a vreunei asistente va scrie: „Parvus Cornelius"...

— Ce vrei să spui, Mara?...

— Exact ceea ce vrea să însemne în latinește: „Micul Corneliu"... savantul care a vrut să pară mare!...

— Nu ești de părere că mă jignești?

Mara își dădu seama că a mers prea departe. Se apropie de bărbatul îngîndurat din fotoliu și, sprijinindu-și mîna pe umărul lui, îi spuse alintătoare:

— Iartă-mă, dragul meu... Nu am vrut să te necăjesc... Tu știi cît de mult doresc să reușești în cercetările tale... ale noastre... Trebuie să încerci ceva, Corneliu... Nu poți să te lași doborît. Trebuie să înfrunți orice greutăți, oricît de mari ar fi și ori de unde ar veni. Eu sînt gata să te ajut... Cere-mi orice!...

Ardoarea din glasul Marei reuşi să alunge deprimarea din sufletul lui Pirvu... Peste puţin acesta era din nou tinărul cutezător, neinfricat, gata de fapte mari pe care să le depună prinos pe altarul ştiinţei.

— Iţi mulţumesc, Mara... Vorbele tale mi-au redat increderea in mine... Voi incerca să mă smulg din colivia asta... Libertatea imi va da forţă, iar entuziasmul aripi...

— Nu insă şi paşaport... completă Mara, care ii inţelese gindul...

— O pasăre pribeagă nu are nevoie de paşaport... Voi trece graniţa clandestin. Am la Azuga, la fabrica de postav, un prieten muncitor... un anume Ducu... L-am cunoscut la intrunirile noastre... Il voi ruga să mă treacă dincolo pe la Predeal...

— Şi de acolo... ?

— De acolo voi vedea... Adică stai... Imbrăcat ca simplu ţăran, mă voi prezenta pe şantierul de pe Piatra Rea şi voi incerca să mă angajez ca simplu muncitor...

Uluită de planul lui Pirvu, Mara abia işi putea reţine un strigăt...

— Bine, dar muzeul... catedra ?

— Peste o lună incepe vacanţa de vară... Voi spune că plec la ţară la părinţi... Unui moldovean sucit i se iartă asemenea trăsnăi rustice.

— Şi după aceea ?

— După aceea ?... Vacanţa ţine trei luni... Cite nu se pot in*timpla intre timp*...

O umbră se aşternu pe chipul frumos al Marei... Cu glasul scăzut, şopti ca pentru sine...

— Trei luni !... Se reculese insă repede şi pe un ton de dojană i se adresă lui Pirvu : După cum văd, persoana mea nu este inclusă in planurile tale ?...

— In planurile de viitor da..., incercă să glumească arheologul... In toamnă ne vom căsători... Afară numai dacă nu vei refuza să te măriţi cu un simplu muncitor... Ce zici, Mara ?...

Cu ochii inrouraţi, fata ii zimbi drăgăstos.

— Ştiu eu, voi vedea... Cite nu se pot intimpla intre timp, uriciosule !...

SUB INALTA PROTECŢIE A IMPARATULUI

Şi acum să ne reintoarcem la arheologii străini şi să-i urmăm in drumul lor.

In posesia unui cec in valoare de 500.000 de franci semnat de bancherul Pellier, care se şi vedea proprietarul faimoasei coroane a regelui Burebista, cei patru membri ai expediţiei s-au indreptat in cea mai mare grabă spre capitala impărăţiei habsburgice.

Ajunşi la Viena, ei obţin, prin intermediul actriţei Catherina Schratt, amanta impăratului Franz Josef şi mătuşa arheologului Conrad Schratt, autorizaţia de a efectua o serie de săpături arheo

logice în munţii Orăştiei pentru a îmbogăţi puţinele date istorice în legătură cu marele stat geto-dac, care, cu aproape 2000 de ani în urmă, se întindea din Valea Mureşului peste culmile Carpaţilor pînă departe, la ţărmurile Pontului Euxin.

În timpul şederii la Viena, profesorul Arhimede Praxagoras a discutat în repetate rînduri cu bătrînul istoric şi topograf J. M. Ackner, care vizitase ruinele cetăţilor din munţii Orăştiei cu prilejul unei periegheze[1] efectuate în 1838 în părţile de sud-vest ale Transilvaniei. În camera de lucru a nonagenarului savant, ce purta două bărbi, ca împăratul Franz Josef, Praxagoras a făcut cunoştinţă cu o sumedenie de mărturii care atestau că de-a lungul secolelor şi alţi căutători de comori au pornit pe urmele bogăţiilor lui Burebista...

— Iată, îi spuse într-o zi bătrînul savant, mîngîind cu voluptate nişte hărţi şi acte îngălbenite, ai aici cîteva mărturii preţioase care arată că reşedinţa regelui Burebista a fost puternica cetate Petrodava.

Şi, într-adevăr, apropiindu-şi ochii miopi de documentele ce-l stăteau în faţă, Praxagoras văzu că pe ele scria cînd „Petrodava", cînd „Pietra Mala"... numiri care reveneau ori de cîte ori era vorba de centrul politic şi militar al marelui stat geto-dac al lui Burebista.

Altă dată, Ackner îi întinse un document din 1486:

— E de pe vremea judelui regesc Ştefan Bathory, un moş al acelui principe Sigismund Bathory, care i-a vîndut împăratului Rudolf al II-lea al Austriei întregul principat al Transilvaniei pentru 50.000 de galbeni. Cercetează-l, tînărul meu coleg, ai să dai peste informaţii preţioase.

Citind hrisovul caligrafiat de un grămătic anonim, Praxagoras se opri îndelung asupra rîndurilor care vorbeau despre „un drum vechi ce porneşte de la izvorul Văii Crîngului şi duce spre muntele Piatra Rea, cale bătută de numeroşi căutători de comori..."

Nici ceilalţi trei membri ai expediţiei nu au stat degeaba. Conrad Schratt, John Duklas şi Charles Nicolle, fiind invitaţi la una din celebrele reuniuni ale actriţei Catherina Schratt, fură prezentaţi prinţului Montenuovo, fiul din căsătoria a doua a fostei împărătese Maria Luiza, soţia lui Napoleon I. Acesta, în calitatea sa de şef al cancelariei împăratului Franz Josef, le promise înaltul lui sprijin pentru reuşita săpăturilor din Transilvania.

Prinţul Montenuovo îşi ţinu făgăduiala mai curînd decît s-ar fi crezut. După puţine zile, într-unul dintre faimoasele şi elegantele localuri de petrecere ale înaltei societăţi vieneze, alteţa sa a făcut cunoştinţă membrilor expediţiei cu tînărul moşier transilvănean Caius Dancea, care, cu nepăsarea unui prinţ de operetă, îşi risipea pe meleaguri străine uzufructul întinselor pămînturi părinteşti cuprinse între Orăştie şi muntele Piatra Rea, adică tocmai acolo unde trebuiau să aibă loc săpăturile.

Chiar în acea noapte, în timp ce acordurile valsurilor vieneze

[1] Periegheză — călătorie de studii însoţită de săpături arheologice.

şi ale ceardaşurilor ungureşti erau destul de des tulburate de pocnetele dopurilor ţişnite din sticlele de şampanie, Caius Dancea fu cooptat în unanimitate ca membru al expediţiei.

— Să ştiţi, domnii mei, că n-aţi greşit deloc cinstindu-mă să vă fiu soţ, spuse rîzînd tînărul moşier, cherchelit de-a binelea. Deşi erudiţia mea în legătură cu istoria dacilor începe şi sfîrşeşte cu „Columna lui Traian" — care m-a impresionat nespus prin înălţimea ei cu prilejul unui recent voiaj ce l-am făcut la Roma —, vă dau cuvîntul meu de onoare că am să vă fiu de netăgăduit folos pe drumeagurile transilvănene !...

— Vivat, vivat ! strigară într-un glas călătorii străini, îmbrăţişindu-l rînd pe rînd, pe Caius Dancea, după care, ciocnind cupele de cristal, le răsturnară cu fundul în sus şi apoi le trîntiră de pămînt, făcîndu-le ţăndări...

Părăsind nu fără regrete Viena, cei cinci membri ai expediţiei luară drumul către cetatea Devei, unde îşi avea reşedinţa contele Hedervary, comitele suprem al Hunedoarei, ce era dator „să stea în orice împrejurare la dispoziţia iluştrilor arheologi străini", aşa „după cum scria negru pe alb în ordinul semnat de însuşi principele cancelar Montenuovo şi întărit cu pajura majestăţii sale Franz Josef, împărat al Austriei, rege al Ungariei şi principe al Transilvaniei.

*

Mai bine de două săptămîni a durat călătoria spre îndepărtatul comitat al Hunedoarei. După un scurt popas la Pesta, membrii expediţiei şi-au continuat drumul prin majestuoasa pustă, cîmpia cea fără margini şi obstacole.

Dancea, care străbătuse de nenumărate ori drumul între moşiile părintelui său şi capitala Ungariei, servea de ghid tovarăşilor lui.

Apăsaţi de monotonia drumului, cu toţii se bucurară cînd în a treia zi de la plecarea din Pesta începură să zărească defileurile muntelui Regelui, semn că păşeau pe pămîntul Transilvaniei.

Prietenii lui Dancea trebuiră să recunoască că într-adevăr ţinutul acesta regal e plin de pitoresc şi nespus de interesant... Mult se mai minunară ei de varietatea peisajului carpatin, de diversitatea aşezărilor şi obiceiurilor feluritelor naţionalităţi.

Ţară a tuturor contrastelor, Transilvania era pentru aceşti oaspeţi din Apus o ciudată sinteză între civilizaţie şi barbarie. Dacă în aristocraticul Ciausenburg (Cluj) —oraşul capitală — ei se simţiră „ca acasă" în strălucitoarele saloane ale baronului Josica sau în elegantul Cazino, locul de întîlnire a protipendadei... în schimb, nu acelaşi lucru l-au putut spune văzînd primitivitatea şi mizeria din satele Transilvaniei, truda de sclav din minele de sare ale Turzii, din aurăriile Zlatnei, unde se muncea ca pe vremea agatirşilor... Oamenii le apăreau uriţi, slabi, fără vlagă, cu părul şi veşmintele murdare.

Fluşturaticul fiu de boier era încîntat să-şi impresioneze tovarăşii de drum cu poveşti despre sălbăticia şi cruzimea iobagilor şi băieşilor...

— Cind se socotesc nedreptăţiţi, ei ard sate şi tîrguri, ucid şi pradă. Spînzurătorile ce mărginesc şoselele nu-i sperie. Sînt bucuroşi că mor în satul lor şi că s-au răzbunat pe boieri...

Povestind aceste grozăvii, în Dancea răbufnea ura stăpînului de moşie împotriva robului care-şi recăpăta demnitatea şi conştiinţa de om, ameninţînd tot mai mult huzurul şi bunăstarea boierului...

*

Membrii expediţiei intrară pe poarta castelului contelui Hedervary cînd acesta tocmai asculta jeluirea unei delegaţii de ţărani romîni şi maghiari de prin părţile Orăştiei venită să ceară reducerea dijmelor. Printre opincarii „neobrăzaţi" ce îndrăzniseră să tulbure liniştea ilustrisimului comite suprem al ţinutului Hunedoarei, se afla şi tînărul ţăran Voicu Buda din Cosmeşti, care, în numele jălbaşilor necăjiţi, nu s-a sfiit să ridice glasul împotriva rînduielilor.

— E vai şi amar de capul nostru, domnule comite, spuse cu obidă flăcăul. Ne jupoaie şapte rînduri de piei boierii şi alte şapte rînduri işpanţii[1]...

Roşu de mînie împotriva „bezmeticului" care cutezase să se ridice împotriva sacrosanctelor privilegii feudale, contele Hedervary tocmai se pregătea să rostească o neîndurătoare osîndă cînd un aprod se apropie de urechea înălţimii sale şi, aplecîndu-se de şale, îngînă cu vădită tremurare în glas:

— Ilustritate, oaspeţi de seamă din cetatea de scaun a Vienei aşteaptă să vă transmită înaltă poruncă de la majestatea sa împăratul Franz Josef.

La auzul neaşteptatei veşti, expresia de mînie de pe delicata faţă a temutului comite suprem al Hunedoarei se prefăcu într-o subită îngrijorare. În timp ce se ridica grăbit din jilţ pentru a merge în întîmpinarea solilor împărăteşti, el se adresă cu o neobişnuită blîndeţe în vorbă jălbaşilor, spre marea lor uimire:

— Oameni buni, voi încunoştinţa neîntîrziat guvernul de la Budapesta despre jalba voastră. Mergeţi liniştiţi acasă şi daţi dovadă de credinţă şi supunere faţă de stăpînire!...

Era pentru prima dată cînd contele Hedervary, în loc să se slujească de baionetele jandarmilor sau de bicele vătafilor, a vorbit omeneşte cu ţăranii romîni şi maghiari, pe care birurile grele îi împovărau deopotrivă. Recurgînd la această şiretenie, ilustrisimul comite suprem al Hunedoarei se dovedea slujitor credincios al guvernului de la Budapesta, pe care nu l-a pus într-o situaţie delicată faţă de trimişii împăratului Franz Josef.

. . . .

Tare s-a bucurat contele Hedervary cînd a aflat că nobilii oaspeţi de la Viena au poposit înăuntrul hotarelor comitatului său numai minaţi de patima săpăturilor arheologice. Iar prezenţa printre membrii expediţiei a tînărului Caius Dancea, risipitorul fiu al bunu-

---

[1] Işpanţ — logofăt.

lui şi vechiului său prieten Samu-baci, moşierul de la Orăştie, i-a şters din suflet orice urmă de indoială şi de ingrijorare...

După două zile de chiolhan in castelul ospitalierului conte Hedervary, timp în care Conrad Schratt, John Duklas, Charles Nicolle şi profesorul Arhimede Praxagoras, avind drept călăuză pe Caius Dancea, au colindat in căleaşcă aurită ulițele şi imprejurimile Devei, expediția a luat calea către Orăştie, acolo de unde, mai inspre sud cu cițiva zeci de kilometri, apare in fața călătorului muntele stincos numit Piatra Rea.

VOICU BUDA VREA SA PLECE IN AMERICA

— Acesta este omul despre care v-am vorbit, spuse în franțuzeşte Caius Dancea, adresindu-se membrilor expediției. Il ştiu de cind era de-o şchioapă. Apoi completă rizind: Am fost amindoi, ca să zic aşa, colegi de joacă... Descinde dintr-o „nobilă" şi „străveche" familie de iobagi şi nu are cine ştie ce ştiință de carte... Dar vă asigur, domnii mei, că nici cel mai ilustru savant arheolog nu cunoaşte mai bine decit el văgăunile şi cărările de pe Piatra Rea!...

Rind pe rind, membrii expediției l-au măsurat din cap pină in picioare pe tinărul țăran din fața lor. Era un flăcău chipeş, potrivit de stat, dar vinjos, că părea să plesnească cămaşa-i inflorată pe grumazul puternic, musculos. De sub fruntea inaltă, semeață, răsăreau nişte priviri vii şi iuți, uşor umbrite de clopul de paie ce se străduia să ascundă o chică bogată, pletoasă. Aşa cum stătea inaintea lor, el părea desprins parcă din cronica pictată ce o admiraseră indelung intr-unul din muzeele Vienei — cronică in care un artist anonim a imortalizat bătălia de la Posada... „Dacă după mai bine de cinci sute de ani, portul țăranului romin nu s-a schimbat citusi de puțin, fără îndoială că şi neinfricarea lui a rămas aceeaşi...!" — aşa au gindit deopotrivă cei patru străini. Apoi, fără să schimbe intre ei vreo vorbă, doar din privirile ce li s-au intilnit ca la un semn, au statornicit că valahul ce le stătea in față era omul de care aveau trebuință.

. . . .

Voicu Buda, pe care cititorul l-a mai intilnit in fruntea unei delegații de jălbaşi la reşedința comitelui suprem al Hunedoarei, i-a cercetat pe îndelete pe cei patru domni străini, ce stăteau tolăniți in fotoliile de paie din cerdacul conacului. Straiele lor impestrițate erau destul de ciudate, dar nu l-au impresionat cine ştie ce, fiindcă la fel se purta şi domnişorul Caius de cind işi petrece zilele şi mai cu seamă nopțile in cetatea Vienei. De alte lucruri s-a mirat tinărul păstor, căci cu ochii minții sale agere a străbătut dincolo de hainele impopoțonate ale străinilor, de-a dreptul in sufletele lor...

El văzuse plăcerea cu care arheologul Conrad Schratt işi cravaşa pe rind carimbii cizmelor. Observase voluptatea cu care inginerul John Duklas dăduse peste cap, dintr-o singură inghițitură, mai bine de un sfert din licoarea gălbuie ce-o conținea sticla de pe măsuța

din dreptul său, plescăindu-şi cu satisfacţie limba. Nu-i scăpase indiferenţa cu care sculptorul Charles Nicolle lovise cu o piatră in *cuibul rindunelelor* ce-şi *făcuseră* sălaş *sub streaşina cerdacului*. Şi i-a dat de gindit febrilitatea cu care miinile slăbănoage ale profesorului Arhimede Praxagoras curăţau ţeava unui revolver cu plăsele de sidef... Voicu şi-a dat repede seama că domnii in slujba cărora se tocmise să intre or fi avind ei multă şi inaltă invăţătură in capetele lor, dar nu e mai puţin adevărat că in inimile lor clocoteşte patima şi răutatea. Ar fi vrut, in primul moment, să le spună mindru şi de la obraz că nu primeşte să le fie călăuză pe cărările şi prin văgăunile de pe Piatra Rea, dar preţul invoielii cintărea prea greu: tinărul păstor şi toţi ceilalţi ţărani care, deopotrivă cu el, s-or tocmi să răscolească măruntaiele colosului de stincă, după gătatul săpăturilor, vor porni pe *socoteala boierilor spre indepărtata* şi *bogata Ţară* a Americii, unde porumbul şi aurul aşteaptă doar miinile care să le le adune!...

— Atunci, pe miine la horă, Voicule, rosti Caius Dancea, dindu-i să inţeleagă că poate să plece... Viu impreună cu domnii ca să alegem toţi oamenii şi să incheiem invoielile. Tu pină atunci du ştirea cu America in Cosmeşti, Petreşti, Tulnici, Vornicel şi in toate satele cite mai sint de-a lungul drumului pină la Orăştie...

*

A doua zi, cam pe la vremea amurgului, cind coconii străini au coborit in sat, hora era in toi. Ceteraşii cintau de mama focului, iar in jurul lor, ţăranii romini şi maghiari, gătiţi in straie mindre, se invirteau de duduia pămintul, slobozind la intervale scurte strigături şi chiuituri...

Mult s-au minunat cei patru călători străini de frumuseţea portului naţional din acest principat indepărtat al imperiului habsburgic. Iile inflorate ale femeilor le aminteau de cămăşile copiilor din Egipt, iar fotele şi opregele se asemănau cu aceiea pe care le intilniseră in *Ţările Scandinave. Dar*, şi *intr-un caz*, şi intr-altul, măiestria ornamentaţiei nu suferea comparaţie. Culorile vii ale veşmintelor, presărate cu flori şi frunze brodate cu migală din fir de aur, le dădeau ţărancelor de prin partea locului suavitatea fecioarelor de pe friza Partenonului şi prestanţa femeilor din Carya[1], după chipul cărora sculptorii antichităţii au modelat statuile zeiţelor din templele greceşti...

Cind domnii au ajuns in apropierea jocului, lăutele şi oamenii s-au potolit ca prin farmec. Voicu ieşi in intimpinarea oaspeţilor şi, scoţindu-şi din cap clopul de paie, garnisit cu panglici multicolore şi flori de rosmarin, grăi pe limba lui ţărănească, inţeleasă doar de *Caius* Dancea.

— Cinstite feţe de boieri, aşa precum mi-aţi poruncit, am ales cu grijă oameni de ispravă şi fără temere de altceva decit de domnul

[1] Carya — localitate in Peloponez.

din cer... Ei se invoiesc să vă slujească plini de credință, îndeplinindu-vă supuși orice poruncă!

— Care ți-s oamenii, Voicule? întrebă nerăbdător Caius Dancea.. La un semn al tinărului, o duzină de țărani inaintară cițiva pași, rinduindu-se de la dreapta la stinga. Erau printre ei flăcăi chipeși ca Voicu, cițiva in toată firea și vreo doi oameni cu părul nins de ani. Dar dacă-l măsurai pe fiecare in parte, te izbea aceeași privire ageră, călcătura hotărită, miini puternice și bătătorite de muncă...

După ce ascultă atent cuvintele lui Conrad Schratt, pe care ceilalți membri ai expediției le aprobară scuturindu-și scurt capetele, Caius Dancea se adresă pe un ton repezit oamenilor tocmiți de Voicu:

— Măi neam de lele, să știți că v-a pus dumnezeu mina-n cap!... De vă veți face datoria cu cinste și supunere, porțile de aur ale Americii se vor deschide larg in calea voastră. Dar vai și amar de cel care va cirti ori uneltí impotriva poruncilor acestor nobili domni!... Și acum treceți pe rind ca să intăriți angajamentul!...

O masă fu adusă in grabă, iar pe ea Dancea desfășură actul de invoială...

Singurul care a semnat a fost flăcăul Voicu Buda din Cosmești. Ceilalți doisprezece țărani, toți neștiutori de carte, au pus pe hirtie doar buricele degetelor... Iar la coada actului, pentru ca invoiala să fie de nedezlegat, sub pecetea cu chip de pajură a împărăției austro-ungare, și-au caligrafiat numele vicișpanul Vereș, plutonierul de ulani Stang și boacterul[1] Nemeșiu.

Era in prima zi a lui Cireșar. In zorii zilei următoare, expediția arheologică — care număra acum 18 oameni — avea să inceapă o bătălie pe viață și pe moarte cu stincile neprietenoase de pe Piatra Rea.

CORNELIU PIRVU IȘI PUNE IN APLICARE PLANUL

Temerara incercare a arheologului Pirvu de a trece clandestin granița a reușit cu destule peripeții...

Prietenul său, postăvarul Ducu, nu s-a arătat defel surprins de intențiile sale. Muncitorul acesta, in aparență posac, ascundea sub infățișarea sa stăpinită un suflet clocotind de nebănuite energii. Lui Pirvu nu-i fu greu să observe reflexele metalice ce scăpărau in ochii mici cenușii ai postăvarului ca niște fulgere stirnite de lăuntrice furtuni. Ducu se arătă gata să-l ajute pe intelectualul care indrăznea să infrunte cerbicia autorităților pentru a croi drumuri noi științei. Ii făcu rost din sat de niște straie țărănești, iar de la fabrică de o hirtie in care se adeverea că muncitorul necalificat Corneliu Pirvu a lucrat la spălătoria de zdrențe. Hirtia ii va putea servi oarecum și de identitate în peregrinările prin Ardeal. Fugari și nemulțumiți erau și de o parte și de alta a munților... așa că prezența unui țăran din

[1] Boacter — paznic de noapte.

Regat în ţinuturile ardelene nu era un lucru neobişnuit. Primejdia era mai mare aici, în părţile de graniţă, unde jandarmii cu pene de cocoş şi tot felul de agenţi secreţi vînau emisari ai diverselor asociaţii care în acea vreme reuşiseră să stabilească legături permanente între Bucureşti şi Braşov.

Pîrvu avu astfel prilejul să facă cunoştinţă, prin intermediul lui Ducu, cu unul dintre emisarii acestor socialişti, tînărul student ardelean Titus Berde.

Fire pasionată, romantică, Berde întrunea toate calităţile omului de acţiune: iniţiativă, îndrăzneală, sînge rece. Tînărul student se descurca cu aceeaşi uşurinţă în lirica lui Coşbuc ca şi pe potecile conspirative de la Postăvarul sau prin văile sălbatice ale Timişului...

Intr-o noapte, învăluiţi în tainicele bezne ale unui cer senin fără lună, cei doi fugari o porniră pe cărările care, în ciuda tuturor opreliştilor, aveau să deschidă mai tîrziu cale liberă năzuinţelor unui popor întreg...

*

Ultimele lumini ale Braşovului se stingeau în depărtare cînd Pîrvu şi Berde au început să coboare panta cea repede a Timişului. Frînt de oboseală, arheologul, dezobişnuit de opinci — cînd le încălţase ultima oară era un flăcăiaş de 12 ani —, simţi, spre disperarea lui Berde, că nu-l mai duc picioarele. Aici, pe coastă, puteau fi uşor reperaţi de jandarmi. În cele din urmă, studentul, ostenit şi el, cedă nu fără a-şi lua unele precauţii de camuflare. Primejdia însă trebuia să vină din altă parte...

Pe urmele paşilor lor venea o patrulă de grăniceri. Din văgăuna de stîncă unde-şi găsiseră adăpost, fugarii puteau desluşi penele pestriţe de la chipiele soldaţilor mişcîndu-se prin frunzişul copacilor. Erau probabil doi soldaţi şi cu un şef de patrulă. Cel dintîi gînd al lui Berde a fost să ascundă materialul pe care-l avea asupra sa în scorbura unui copac fulgerat de trăsnet. Acum, cu revolverul în mînă, era gata să întîmpine pe adversari.

Pîrvu, deşi nu avea experienţa muncii conspirative, îl convinse pe însoţitorul său că lupta era inegală. Chiar dacă îi va doborî pe grăniceri, zgomotul detunăturilor va atrage atenţia altor urmăritori. Sub impulsul primejdiei iminente, mintea lui Pîrvu acţiona repede. Intr-o clipă, el chibzui un plan...

Acolo, sub stîncă, apele Timişului se adunau într-un bazin destul de adînc înainte de a se prăvăli pe panta cea repede... Se vor ascunde sub apă, agăţîndu-se cu mîinile de ieşitura de stîncă pentru a nu fi smulşi de curent. Vor încerca să se menţină aşa pînă vor trece urmăritorii... Afară dacă — şi Pîrvu simţi un fior de gheaţă străbătîndu-l din talpă pînă în buricul degetelor — grănicerii nu vor zăbovi cumva mai mult în preajma ascunzătorii... Atunci erau pierduţi !... Mai mult decît un minut-două nu vor putea rezista sub apa rece şi iute...

Răspunsul lui Berde la propunerea arheologului nu mai veni. Studentul se și aruncă în bazin urmat imediat de Pîrvu... Era și timpul. Grănicerii se aflau numai la cîțiva pași de ei... Din fericire, plescăitul apei în momentul săriturii nu a putut fi auzit din cauza vuietului necontenit al torentului...

Trecuse o secundă, zece, un minut... Cînd cei doi au apărut din nou la suprafață, soldații coborau deja panta. Glasurile lor înveselite de cine știe ce povestire cu haz se desluşeau destul de bine...

ÎN ȚINUTUL URIAŞULUI DE STÎNCĂ

Se cuvine, cititorule, ca, înainte de a-ți povesti cele cîte s-au întîmplat cu expediția condusă de Conrad Schratt, să-ți facem cunoștință cît de cît cu situația geografică a locului pe care și-a propus să-l cerceteze grupul de arheologi străini...

Muntele Piatra Rea se înalță ca un mamelon masiv între Valea Rea și Valea Cringului. Printre dealurile megieșe, el apare ca un colos stîncos și izolat, iar rîpele sale adînci și dezgolite de orice vegetație îl fac de-a dreptul înspăimîntător.

Din orice direcție ai veni, urcușul pe Piatra Rea este dificil și uneori aproape imposibil: dacă te afli la sud, trebuie să cobori mai întîi în Valea Rea și apoi să înfrunți prăpăstii amețitoare. Pe la nord, dai piept cu Valea Crîngului și, o dată ajuns în fundul ei, ești nevoit să escaladezi panta pe brînci. Iar dacă o pornești dinspre nord-vest, pe cărăruia strîmtă ce șerpuiește printre stînci, te amenință la orice pas rostogolirea neașteptată a unor blocuri de piatră. În sfîrșit, chiar pe la răsărit, unde un pinten îngust leagă Piatra Rea de dealurile din apropiere, ascensiunea de-a lungul drumului antic, ce străbate numeroase terase, este destul de anevoioasă.

Nu arareori, căutători de comori de aiurea sau simpli munteni, păstori ori pădurari de prin partea locului — atrași de mirajul legendei străvechiului rege Darie și al fabuloaselor sale comori, despre care am pomenit la începutul acestei povestiri, — s-au prăvălit în prăpăstiile fără fund, aruncînd o ultimă și îndurerată privire spre muntele ce tăinuia comori neînchipuite...

*

Caravana arheologică condusă de Conrad Schratt, alcătuită din cinci membri principali și treisprezece muncitori săpători, și-a început ascensiunea pe muntele Piatra Rea dinspre panta estică, pornind-o de-a lungul șeii de deal care, așa cum am mai spus, leagă muntele stîncos cu înălțimile de la soare-răsare.

Sub razele soarelui de dimineață, urcușul a început voinicește. Erau două grupe de cățărători. Prima compusă din cinci oameni, toți muncitori săpători, era condusă de Voicu. Iar a doua, care urma la o distanță de aproximativ cinci sute de metri, număra gro-

sul membrilor expediției, adică pe cei patru străini, pe Caius Dancea și restul de opt țărani, care cărau uneltele, aparatele și bagajele domnilor.

Efectivul și dispozitivul de inaintare a celor două grupe a fost hotărît de Conrad Schratt, care s-a dovedit destul de abil ca să lase tot greul ascensiunii pe umerii lui Voicu... Hotărind ca in avangardă să intre numai țărani din partea locului, arheologul neamț scăpase de o mulțime de calcule complicate in legătură cu alegerea drumului și totodată inlăturase orice urmă de pericol din fața lui și a prietenilor săi...

Și, intr-adevăr, Voicu și tovarășii lui s-au dovedit călăuze neintrecute. Cu gleznele incordate sub ițarii strimți, cei cinci țărani se cățărau, ca niște veverițe sprintene, din stincă in stincă. Cu atenția incordată, pipăiau cu ochii pereții de piatră, iar picioarele vinjoase se fixau parcă inșurubate de fiecare colț de stincă, de fiecare crăpătură.

Drumul printre stincile abrupte, mărginit și intr-o parte, și intr-alta de prăpăstii adinci, era greu și primejdios. Un pas greșit sau o mină mai slab incleștată de stincă puteau fi fatale. Dar Voicu și tovarășii lui nu știau ce-i frica. Ei judecau repede și cu chibzuință, cucerind fără răgaz metru cu metru, piatră cu piatră...

Nu tot la fel se petreceau lucrurile și cu grupul celălalt. Lui Conrad Schratt, John Duklas, Charles Nicolle, Arhimede Praxagoras și Caius Dancea, ascensiunea le era nespus de dificilă. Echipați cu bocanci țintuiți, cu pantaloni golf, flanele groase de lină și jachete din pînză impermeabilă, sprijinindu-se în pioletele lor cu formă de tîrnăcop, ei urcau anevoie povirnișurile repezi. Noroc că cei opt țărani, care erau la cîțiva pași in urma lor, duceau toate bagajele: rucsacurile, sacii cu alimente, folie de cort, aparatele, butoiașul cu dinamită, precum și tot felul de unelte pentru săpat: ciocane și tirnăcoape de fărimițat piatra, sape, cazmale și lopeți...

Cind soarele a ajuns la nămiezi, Voicu și echipa sa au trecut de cea de-a cincea terasă de piatră. Apoi. cotind-o către nord-vest, au întilnit in cale un nou obstacol: un grup de stinci ale căror virfuri dantelate se înălțau parcă pînă la cer. Dincolo de „jandarmii" aceștia de piatră, sus, pe platou, se desfășura o ciudată cetate, cu turnuri în chip de contraforturi și ziduri groase durate din piatră.

— Pe unde scoatem cămașa, fraților? rosti Voicu, cătind cu mîna streașină inspre uriașul de stincă și, mai sus, spre cetate.

— Ei, asta-i bună! Izbucniră deodată ceilalți flăcăi... Doar nu ne-om da bătuți? Mergem inainte, drăguțule!

Și Voicu, abia stăpinindu-și bucuria, fiindcă nu vruse decit să-și incerce soții, incepu să cerceteze cu atenție incordată peretele de piatră... Iată, acolo spre dreapta, cam cu două capete deasupra creștetului său, abia se zărește cu ochiul liber o crăpătură in stincă... Incet, ca o broască țestoasă, tinărul țăran incepu să se cațăre pe peretele abrupt. La inceput s-a prins cu citeva degete, pe urmă cu

amindouă miinile, apoi, făcînd un efort, își viri in crăpătură picioarele, după care corpul ii alunecă pe un prag intărit...

După ce se opri citeva minute să-și prindă răsuflarea, Voicu bătu intr-o fisură a stîncii un piton, infipse in ochiul pitonului de oțel carabiniera și lăsă să alunece de-a lungul dispozitivului capătul unei fringhii... Unul după altul, membrii expediției se cățărară pe scara suspendată și ajunseră pe pragul de piatră, de unde — ținindu-se cu miinile de ieșitura stincii — pătrunseră pe platoul pe care urma să se amenajeze tabăra...

•

In după-amiaza celei dintii zile de la sosire, toată lumea a fost ocupată cu ridicarea taberei. Cele trei corturi au fost intinse, in formă de triunghi, către extremitățile platoului. In cortul de pe latura nordică s-au instalat cei patru străini și Caius Dancea; in cel de pe latura vestică s-au depozitat aparatele, alimentele, uneltele și butoiașul cu dinamită, iar pe acela de pe latura sudică l-au luat in stăpînire Voicu și tovarășii săi...

O dată instalați, membrii expediției făcură primele sondaje in vederea inceperii săpăturilor.

Platoul era complet lipsit de copaci și după toate aparențele reieșea că a fost amenajat de mina omului.

Totuși, procedînd la o amănunțită explorare a terenului, nu au reușit să dea de nici un fel de urme de vechi așezări, afară doar de cele două turnuri patrulatere parțial dezvelite probabil de cercetătorii anteriori.

Răminea, așadar, să orienteze săpăturile in direcția unuia din turnuri. După ce au făcut măsurătorile necesare, au trecut la trasarea secțiunii (șanțului) ce trebuia să delimiteze locul ales. Echipa lui Voicu primi dispoziția să defrișeze cu cazmalele terenul acoperit de o vegetație măruntă, in timp ce Schratt cu ajutorul unui echer verifica unghiurile formate de sfoara intinsă intre țărușii infipți la colțurile secțiunii. Mai mult s-au oprit arheologii la latura de vest a secțiunii, acolo unde se afla turnul și, după un indelung conciliabul in cinci, au hotărit să atace acolo cu săpătura.

Incă din primele zile s-au intimplat evenimente deosebite. Săpind la baza turnului, au căpătat curind convingerea că acesta nu era decit unul din elementele unui intreg ansamblu de construcții. Lucrătorii reușiră să degajeze un perete de zid care, după toate probabilitățile, compunea una din laturile unei incinte de cetate.

Tehnica zidului era cu totul neobișnuită. Două rinduri de blocuri erau așezate față in față. Spațiul dintre ele era umplut cu pietre sfărimate, cu blocuri mai mari de calcar și cu pămint, formind o umplutură. Pentru ca cele două rinduri de blocuri să nu se indepărteze unul de celălalt, unele din blocurile din față erau legate de celelalte din spate prin birne de lemn transversale pe zid. Capetele birnelor cioplite in formă de coadă de rindunică se introduceau de

sus în jos în scobiturile anume săpate în suprafețele de sus ale blocurilor.

O dată fixate rîndurile de jos cu bîrne și umplutură de pămînt și pietre, se așezau deasupra alte rînduri de blocuri legate prin același sistem. Bineînțeles că legătura prin bîrnele de lemn, arheologii o deduceau mai mult după conformația jgheaburilor și piroanelor de fier găsite printre dărîmături. Lemnul nu supraviețuise veacurilor și mileniilor ce se scurseseră.

Au trecut doar cîteva zile, și săpătorii reușiră să degajeze în întregime peretele de zid pînă la locul unde acesta se încheia cu un alt perete, formînd un perfect unghi drept. Nu mai încăpea nici o îndoială că erau laturile unei incinte de cetate.

Procedînd cu grijă la degajarea zidului, reușiră să dea de intrarea în turn. Un rînd de scări de piatră ducea din interiorul cetății spre o deschidere destul de largă pentru a îngădui introducerea unor materiale sau mașini de luptă. Lumina în turn venea fie prin ușa deschisă, fie prin deschizături făcute în ziduri.

Primele investigații făcute în interiorul turnului au avut de rezultat descoperirea unor fragmente ceramice, pereți de chiupuri, cești și vase cu ornamentații simple și lustruite în exterior. Pasta din care erau lucrate era destul de fină, bine frămîntată, dar slab arsă. Cele mai multe erau făcute cu roata, foarte puține manual. În preajma incintei, ca și în interiorul turnului, mai găsiră frînturi de arme, pumnale de fier, minere de săbii lucrate în bronz, călcîie de sulițe, săbii de fier cu două tăișuri, aplice[1] de bronz și fibule de argint.

*

Lucrările de dezvelire a cetății dacice continuau cu însuflețire. Era în această îndîrjire a săpătorilor țărani ceva din patima străbunilor căutători de comori, dar și interesul pentru aceste ciudate zidiri, despre al căror trecut știau atît de puțin... Ceea ce i se păru ciudat însă lui Voicu, care-și îndrăgise de-a binelea munca, era faptul că domnii cei străini o încetiniseră cu treaba... „Se poate să fie numai o părere — își spunea flăcăul. Ce poate ști o minte de țăran prost de rosturile și îndeletnicirile unor învățați... ?" Și, liniștindu-și cugetul, se apuca să sape vîrtos.

*

Soarele era de o suliță pe cer cînd își făceau apariția, cu ochii umflați de somn, Conrad Schratt, John Duklas și Caius Dancea. Cum îi zărea sosind, Voicu o pornea în fugă către cortul de pe latura vestică, de unde se întorcea în grabă cu aparatul topometric și un scăunel pliant de piele, pe care le dădea inginerului.

---

[1] Aplică — podoabă.

John Duklas se aşeza alene pe şaua scăunelului, îşi potrivea luneta aparatului în orbita ochiului drept şi începea să măsoare platoul în lung şi-n lat. Cînd şi cînd, el nota tacticos diferite dimensiuni într-un carneţel cu scoarţe decolorate şi apoi, oftind din greu, ca după cine ştie ce mare efort, ducea la gură sticla de whisky, pe care nu uita niciodată s-o ia cu dînsul.

În timpul acesta, Conrad Schratt şi Caius Dancea, urmaţi îndeaproape de Voicu, treceau în revistă, gravi ca doi generali, echipa de săpători. Arheologul nu scotea o vorbă. Nici măcar nu răspundea la salutul oamenilor. Se oprea tăcut în faţa materialelor adunate pe malul săpăturii şi privea îndelung. Arareori, pe faţa lui înflorea un surîs abia perceptibil şi atunci, pe neaşteptate, culegea din grămada de lucruri cîte o relicvă, o examina distrat, după care o punea la loc. La sfîrşitul inspecţiei lui Conrad Schratt şi a lui Dancea, sosea cu o precizie matematică sculptorul Nicolle, care organiza spălarea, ambalarea şi etichetarea materialelor. Fiecare primea un număr de ordine, după care erau transportate în depozitul instalat în cort. De îndată ce isprăvea cu selecţionarea vestigiilor arheologice, sculptorul desfăcea burduful aparatului de fotografiat şi începea să fotografieze, în fel şi chip, ruinele zidului arhaic, stîncile abrupte din împrejurime, ţăranii muncind la săpături şi bivuacul.

Singurul om care nu părăsea zi şi noapte cortul era profesorul Arhimede Praxagoras. Cufundat în gîndurile şi cărţile sale vechi, el scria fără încetare şi cu pasiune nepotolită jurnalul expediţiei arheologice de pe muntele Piatra Rea...

După-amiezele şi serile nu erau nici ele mai variate. În faţa ceaunului de mămăligă, Voicu şi tovarăşii lui se gîndeau la îndepărtata şi necunoscuta Americă, unde vor avea s-o pornească în curînd, pentru a-şi croi o viaţă mai fericită, iar domnii stăteau tolăniţi în hamace, mîncînd conserve şi ronţăind biscuiţi, bînd whisky, prizînd tabac şi jucînd cărţi...

Şi, totuşi, în cea de-a 14-a zi s-a întîmplat un eveniment „important"... Domnii au dat de fundul sticlelor cu băuturi scumpe, iar Voicu a fost trimis în grabă mare către satul de la poalele muntelui ca să aducă cîteva damigene cu vinars de cireşe de la conacul babacăi lui Caius Dancea. De bună-seamă că nişte butelci cu ţuică romînească nu sînt cine ştie ce lucru mare, dar de la ele se trage faptul că expediţia arheologică s-a mai îmbogăţit cu încă un membru, despre care cititorul va avea să afle în capitolul ce urmează...

CEEA CE NU ŞTIA ARHEOLOGUL PÎRVU

Întins în pat, în camera de oaspeţi a învăţătorului Cezar Mănoiu din Cosmeşti, arheologul Corneliu Pîrvu recapitula în gînd întîmplările prin care a trecut în săptămîna de cînd părăsise Bucureştii...

intilnirea cu patrula, arestarea lui Berde in casa conspirativă de la poalele Timpei, plecarea din Braşov şi sosirea după multe peripeţii, aici, la *poalele muntelui* Piatra Rea, in *satul acesta uitat de dumnezeu.*

Mai mult decit intimplările şi locurile l-au impresionat oamenii pe care i-a cunoscut... Muncitorul postăvar Ducu, colţuros ca o stincă, dar tăinuind un suflet nobil... Apoi acel student Berde, neinfricat luptător şi, in acelaşi timp, un sentimental iremediabil... In ce temniţă o fi zăcind acum?... Ultima oară l-a văzut in lanţuri, pe uliţa principală a Braşovului, incadrat intre baionete cu alţi cinci tovarăşi de luptă găsiţi la casa conspirativă.. El, Pirvu, tocmai părăsea casa unde studentul il introdusese in cercul prietenilor săi... Zbirii l-au găsit incă in curtea clădirii... O dată mai mult l-a ajutat prezenţa sa de spirit... Văzind nişte lemne impraştiate lingă un şopron, s-a prefăcut că le stivuieşte. Imbrăcat cum era in straie ţărăneşti, agenţii au crezut că o fi vreun muncitor tocmit la căratul lemnelor şi nu i-au dat importanţă. Pină să răscolească casa şi să-i aresteze pe conspiratori, Pirvu a reuşit să dispară...

„De unde răsar aceşti oameni minunaţi?“ — se gindea arheologul.

Iată şi acest bătrin apostol, invăţătorul Cezar Mănoiu... Timp de mai bine de treizeci de ani a dat de furcă autorităţilor austriece şi maghiare, răscolind focul ce mocnea incă sub cenuşa revoluţiei lui Bălcescu şi Petöfi. Dintr-un profesor erudit, cu studii la Viena şi Berlin, au făcut un invăţător anonim intr-un umil sat de munte. Mulţi din prietenii de la Braşov a lui Berde au fost discipolii acestui revoluţionar veteran. De altfel, ei l-au indrumat la dinsul. Cezar Mănoiu i-a promis să-l ajute... Dar cum? Asta rămine să vadă...

O bătaie uşoară in uşă il intrerupse din meditare... Pirvu sări *sprinten din pat,* se imbrăcă *intr-o clipită şi intră in camera alăturată.* Invăţătorul, un bătrinel uşor adus din spate, cu o barbă colilie pieptănată cu grijă, stătea de vorbă cu un flăcău chipeş, imbrăcat *cu o cămaşă inflorată... Privindu-l pe voinicul cu boiul drept* şi părul negru lăsat pe spate in chip de plete, Pirvu avu un moment impresia că are in faţă o figură de ţăran dac, aşa cum apărea pe *basoreliefurile Columnei lui Traian.* Invăţătorul, *parcă ghicindu-i* gindul, ii aruncă o căutătură şăgalnică:

— Ei, iţi place flăcăul pare-mi-se!... Asta-i Buda, finu-meu, *americanul!...*

Flăcăul, vădit stinjenit, mai puţin de prezenţa străinului cit de recomandarea invăţătorului, se grăbi să intervină:

— Io mi-s romin şi nu american!...

Invăţătorul nu-l lăsă să termine şi continuă amuzindu-se să-l aţiţe pe tinăr.

— N-o că eu m-am scris pentru America, şi nu Voicu Buda... Eu m-am virit vătaf la veneticii ăia, să-i slugăresc pentru dolari...

Apoi, intorcîndu-se spre Pîrvu: Il auzi, dragule?... Haiducul ăsta, care a băgat spaima in nemeşi, s-a făcut acum mieluşel pe şantierul străinilor, fiindcă le-a promis la toţi să-i expedieze in America... Halal strănepot al lui Horia... Ptiu... !

Flăcăul, întăritat de-a binelea, scăpără flăcări din ochi...

— Ruşinează-mă, naşule, dar io unul nu mai pot... ! Mi s-a urit de robotă la nemeşi şi de ghionturi de jindari... Vreau să am şi io pămîntul meu, căsoaia mea...

Bătrînul invăţător nu se lăsă impresionat:

— Du-te, te aşteaptă cu moşioara gata pregătită şi-o să-ţi dea şi cîţiva negri pe deasupra... Voicu Buda, mare fermier şi proprietar de sclavi !...

De pe chipul bătrînului, dispăruse orice urmă de zîmbet... Avea acum o căutătură ameninţătoare:

— Ascultă, băiete... Pămîntul tău e aici, pămînt udat de singe de viteji şi lacrimi de mame. Aici sînt şi mormintele străbunilor tăi, ai noştri... Te-ai năimit să sapi colo sus pe munte... Intreabă-l pe invăţatul ăsta venit cale de sute de poşte ce aprigă pornire l-a mînat spre aceste locuri sfinte... Cu mii de ani in urmă, un popor brav de plugari a apărat cu neasemuită virtute acest pămînt darnic... Privit-ai tu cetăţile cele durate din piatră şi sudoare?... Sînt cetăţile vitejilor daci... Dar ce ştii tu, biet năimit la venetici... Tu te gîndeşti la fermuşoara ta...

Pradă uneia din acele furii care amintesc de temutul răzvrătit de pe *vremuri, bătrînul* părea *că uitase* de prezenţa *lui Pîrvu. Acesta,* deşi nerăbdător să afle cite ceva despre munca de pe şantier şi mai ales despre posibilităţile de a pătrunde acolo, asculta cu interes disputa dintre învăţător şi flăcău... In cele din urmă se crezu îndreptăţit să intervină:

— Lasă-lasă, nu e dracul atita de negru, Cezar-baci. Mai bine să ne spună dacă se poate cumva să mă angajez pe şantier?...

Flăcăul privi cu neincredere pe străin... După straie părea să fie ţăran de peste munţi, dar palmele erau de surtucar de la oraş. Invăţătorul inţelese gindul ascuns al lui Voicu şi se grăbi să-i risipească neîncrederea:

— Dumnealui, zise bătrînul arătind spre Pîrvu vrea să lucreze pe şantier. De meserie e arheolog ca şi firtaţii de sus de pe munte... Numai că el e romîn de-al nostru. Vrea să ştie ce fel de oameni sînt străinii tăi şi dacă l-or primi să lucreze alături de ei. Cît despre straiele ţărăneşti, află că e imbrăcat aşa, ca să nu-l dibuie penele de cocoş că s-a furişat de la fraţii noştri de dincolo, din Regat...

Buda era neincrezător de felul său în surtucarii de la oraş. Dar el îl iubea pe bătrînul invăţător ca pe un părinte. Aşa că recomandarea lui a fost cea mai bună carte de vizită pentru străin. Cu glas potolit, flăcăul se apucă să istorisească:

— Apoi drept e că invăţaţii străini nu se poartă chiar aşa de colţuroşi ca nemeşii de la noi... Mincare ne dau bună, iar la treabă nu ne împing cu coarnele din spate... Dar ce nu-mi place nici mie

și nici la ceilalți ortaci e că nu ne lasă să îmblăm slobozi... Ne-au urcat pe creastă de munte și ne-au făcut tabără ca la ostășie... Cică să nu care cumva să ne apucăm de rele aici, în vale. Și-apoi, ce fel de contract e și ăsta?... Nici tu simbrie, nici tu arvună... America și-atît!... Nu-ți place, pe-aici ți-e drumul!... „Sînt destui amăriți gata să-și ia lumea-n cap“ — spune Herr Schratt... Dar mai e ceva... Flăcăul se opri o clipă, dar, încurajat de privirea bătrînului, continuă: Nu prea pricep ce rosturi învîrtesc boierii ăștia străini. Drept e că noi, ăi din opincă, sîntem proști și nu putem ajunge la înțelegerea unui om învățat... Dară prea se învîrt ei de pomană, ca omul venit la tîrg să caște gura și nu să cumpere... Nu se omoară ei nici cu munca și nici cu învățătura... Toată ziulica se ciorovăiesc pe limba lor păsărească... Pre cît gîndesc eu, după căutătura lor strîmbă, oamenii ăștia au ceva pe cuget și nu le arde lor de cioburi de oale, fiare și zidărie de cetate...

— Poate o fi căutînd aur? îl ispiti Pîrvu.

— Nici pe atît!... Că de-ar fi așa, s-ar opinti la treabă mai avan ca zgirciobul din poveste!...

O clipă, îndoiala se strecură în sufletul arheologului... Dacă?... Dar nu, e imposibil!... Ce poate pricepe un flăcău, abia știutor de carte, despre munca unui cercetător?... Pîrvu se hotărî în cele din urmă să pună întrebarea care-l frămînta în cea mai mare măsură:

— Crezi, băiatule, c-or fi bucuroși boierii tăi să mă primească să lucrez alături de dînșii?...

Flăcăul se scărpină după ceafă, în semn de nehotărîre:

— Nu știu cum să vă spun, dar să nu mi-o luați în nume de rău... O vorbă pe la noi spune că pupăza o cunoști după moț și omul după ochi... Mie nu-mi plac ochii lui Herr Schratt și nici țifna lui...

Pîrvu era nedumerit. Știa ceva flăcăul?... Ce bază poate pune pe vorbele lui, dar mai ales pe părerile lui?... Adresă o privire rugătoare bătrînului, cerîndu-i parcă să-l scoată din încurcătură:

— Dumneata ce spui, Cezar-baci?

Bătrînul chibzui o clipă, apoi răspunse:

— Eu zic că mai bine vede un chior cu singurul lui ochi decît dacă se folosește de o pereche de ochi străini... Calea de aici pînă la munte e mai scurtă ca de la București încoace. Trebuie s-o străbați și pe aceasta...

— Să le spun că-s arheolog?...

— Au în straie de arheolog ai venit aici?...

Pîrvu pricepu... Trebuia să se angajeze pe șantier ca simplu muncitor, și dacă Buda s-a înșelat în ce privește rosturile și apucăturile străinilor, are timpul să întoarcă straiele pe dos și să-și arate adevărata înfățișare...

Toți trei căzură de acord ca în dimineața următoare Pîrvu să se prezinte conducerii șantierului și să ceară să lucreze laolaltă cu ceilalți muncitori. Un locșor o mai fi la cazan... că tot nu se înghesuie prea mulți la simbria cea americană!

VOICU BUDA DESCOPERĂ O LUME NOUĂ

Trecuseră mai bine de două luni de cînd colonia de pe muntele cel prăpăstios se îmbogățise cu un nou membru: un țăran bejenar de dincolo de munți, aciuat în văgăunele acestea de piatră, minat de cine știe ce necazuri și pusliuri ale inimii. Încrederea pe care Voicu Buda o arăta bejenarului, dar mai ales firea dreaptă și deschisă a acestuia îi cîștigaseră dragostea tovarășilor de muncă. Le plăcea tinărul acesta copt la minte și la trup, cu pielea obrazului, e drept, cam subțire, dar muncitor de nădejde și povestitor nevoie mare!...

Mai mult decît toți se bucura de noul prieten Voicu. Singur el cunoștea taina bejenarului și numai față de dînsul își dezvăluia Pîrvu gîndurile ce-l frămîntau, ca și comoara de învățătură pe care o stăpînea.

Tîrziu, după terminarea lucrului, cînd umbrele nopții cuprindeau într-o mizgă neagră oameni și corturi, cei doi prieteni tăifăsuiau întinși pe saltelele de mușchi despre întîmplări din vremi de mult apuse. Întîmplări din care mintea ageră a lui Voicu știa a scoate învățătură pentru vremi mai noi, deopotrivă neînțelese pînă atunci de flăcău!...

În poveștile lui Pîrvu era vorba de neamuri și seminții care au trăit cîndva pe acele meleaguri și chiar pe altele mai îndepărtate. Se minuna mult Voicu de traiul și obiceiurile din cale afară de ciudate ale unor popoare ce au dăinuit pe pămîntul îmbrățișat de trei ape și mai încolo, către ținuturile dinspre soare-răsare, unde se întindea puterea regilor sciți...

Mai mult însă dintre toate poveștile îi plăceau lui Voicu cele care pomeneau despre străbunii daci...

Cît de mult prețuiau ei libertatea o arătau cetățile acestea în care luptau laolaltă împotriva cotropitorului — bărbați, femei și copii. Nu-i înspăimîntau nici furtunile înfricoșătoare — urcați pe munte, trăgeau cu săgețile în norii cei întunecați —, nici moartea cea hidă, pe care o întîmpinau cu nepăsare. Doar traiul de robi îi înspăimînta și atunci cînd mugea bătălia sub ziduri ridicau metereze de trupuri și lănci. Vitejia lor era întrecută doar de cumpătarea și înțelepciunea lor...

Povestea Pîrvu despre acel cotropitor trac Lisimah, care căzuse prizonier cu generalii săi pe vremea regelui Dromihete... În loc să-i arunce în temniță, Dromihete a dat un ospăț în cinstea învinșilor. Prizonierii au fost ospătați numai în vase de aur și cu cele mai alese bucate, în timp ce regele și curtenii se ospătau cu mei și legume în vase sărăcăcioase de lut. S-au mirat din cale afară Lisimah și generalii săi de această ciudățenie.

Atunci Dromihete l-a întrebat pe trufașul cotropitor:

— Au care soi de ospătare îți place mai mult?

Lisimah a zis:

— Desigur, cel cu bucate alese și în vase de preț!

La care regele dac i-a răspuns:

— Dacă e aşa, ce cauţi tu în ţara noastră săracă?... Vasele de aur în care te-am ospătat sînt prada noastră de război. Ele au fost ale tale... De ce atunci te-ai mai ostenit pînă pe meleagurile noastre?...

*

Prietenia lui Voicu cu tînărul arheolog de peste munţi aduse adîncă tulburare în viaţa flăcăului...

Copil de pripas, crescut pădureţ laolaltă cu făpturile necuvîntătoare tocmit să le păzească, Voicu se găsea pentru a doua oară în tovărăşia unor oameni ale căror preocupări contraziceau în chip nefiresc părerile pe care şi le făcuse despre rosturile omeneşti.

Prima dată se întîmplase atunci cînd, încă copilandru fiind, se aciuase pe lîngă casa învăţătorului Mănoiu. Deprinzîndu-l să descifreze buchile, Cezar-baci a deschis fereastră de lumină în sufletul întunecat de amarnică obidă şi neştiinţă al feciorului de iobag. Dar ispitele erau multe şi patima de pămînt prea arzătoare pentru a nu se pune de-a curmezişul avînturilor încă nelimpezite ale flăcăului...

Caius Dancea ţintise bine. El cunoştea slăbiciunile fostului copil de curte de pe moşia tatălui său. Nu cu gîrbaciul vătafului poţi domoli pornirile aprige ale acestui fiu al munţilor, ci ispitindu-i dorurile tăinuite după un trai mai bun de ţăran liber.

Fluturîndu-i pe la nas perspectiva plecării într-o ţară unde pămînturile abia îşi aşteaptă stăpînii, Dancea reuşise să îmblînzească vremelnic firea răzvrătitului... Dar iată că acum venise acel învăţat în straie de ţăran, învolburînd apele statornicite şi abătîndu-le spre alte făgaşuri, parcă mai luminoase şi mai vrednice de luat în seamă.

De multe ori, Voicu se surprindea stăruind îndelung asupra unor cioburi de vase şi ciudate cioplituri în piatră găsite în incinta şantierului. Povestirile lui Pîrvu retrăiau aievea în închipuirea flăcăului şi fiecare descoperire cît de neînsemnată îl bucura ca o nouă mărturie a existenţei acelor străbuni de care se simţea mîndru...

Cu greu profesorul Corneliu Pîrvu reuşea să tempereze zelul lui Voicu. Ferindu-se să tragă vreo concluzie definitivă atîta timp cît nu va fi dumirit în ce priveşte apele în care se scaldă arheologii străini. Pîrvu păstra numai pentru dînsul unele observaţii ce-l neliniştea în privinţa adevăratelor planuri ale expediţiei. Ar fi vrut din toată inima să-i împărtăşească şi lui Voicu îndoielile ce-l frămîntau, dar cîtă vreme nu avea în mînă toate firele întunecoasei afaceri nu putea clinti încrederea tînărului său învăţăcel, ca şi a celorlalţi ţărani în rosturile straniei expediţii.

Deznodămîntul trebuia însă să vină mai repede decît s-ar fi gîndit şi într-un chip cu totul neaşteptat...

EXPLOZIA DIN VÎRFUL MUNTELUI

Era o seară de miez de vară, cu zăpuşeală prevestitoare de furtună. Muncitorii coloniei de pe munte abia isprăviseră masa şi, neavînd chef de somn, stăteau pe jos la intrarea cortului, iscodindu-l pe Voicu cu fel de fel de întrebări...

— Măi Voicule, mă, cînd am venit aici, ne strîngeam bine în cojoace și amu ne-am lepădat și cămeșile... dar de riciit muntele tot n-am isprăvit !...

— Apoi ce tot mă luați pe mine la întrebări, zise Voicu cu glas răstit. Ne-am angajat să facem treabă la boieri și-i musai s-o gătăm. Asta e !

— S-o gătăm, vezi bine, rostiră oamenii întunecîndu-se la față... Dar dacă ne-apucă iarna și îngheață apele oceanului... cum mai ajungem noi în America ?...

— Mai întîi că apele oceanului nu îngheață niciodată... Și, la urma urmei, socoteala asta s-o țină domnii ! adăugă Voicu, strîngind nepăsător din umeri.

— Vrasăzică din ăștia îmi ești, feciorașule ! ? izbucni un țăran între două vîrste, aruncîndu-i o uitătură cruntă. Noi credeam că ne vrei binele cu America și cînd colo ne-ai vîndut cu toptanul boierilor străini !...

— Așa e !... Așa e !... Ne-a vîndut ticălosul !... se auziră și alte glasuri... Sfada era în toi cînd ecoul sudălmilor și vorbelor grele rostite de-a valma ajunse pînă la cortul arheologilor...

Conrad Schratt și Caius Dancea o porniră în grabă spre locul de unde se auzea cearta. Dar tocmai cînd ajunseră în spatele cortului ocările încetară ca prin farmec, auzindu-se doar un glas potolit :

— Măi oameni buni, geaba v-ați ieșit din pepeni și v-ați năpustit ca niște ulii asupra lui Voicu. El n-are nici o vină !... S-a lăsat amăgit la fel ca voi toți de basmul cu America...

— Basm-nebasm, trebuie s-ajungem în America !... Că prea ni-i cîinoasă viața la cășile noastre...

— America voastră este aici... unde v-ați născut, continuă același glas cumpătat. Nicăieri pe lume griul nu-i mai auriu, porumbul nu crește mai înalt și traiul cel bun nu-i mai pe aproape...

— Vorbele tale sînt pline de adevăr, rostiră oamenii... Dar ce folos dacă din toate bogățiile astea care ne trec prin mîini nu ne rămîne nici măcar să ne lingem deștele ? !...

— Ehei, aiastă socoteală nedreaptă ce-au orînduit-o boierii și grofii... se cere musai schimbată !

— Dar cum, bre omule, întrebară toți cu sufletul la gură... Cînd ei au de partea lor și logofeții, și jandarii, și guvernul de la Pesta și chiar pe drăguțul de împărat de la Viena ? !...

— E adevărat că stăpînii sînt astăzi mai răi și mai puternici ca oricînd, dar ei se vor da înlături cu mare spaimă atunci cînd, la fel ca în '48, mulțimile se vor revărsa ca o mare înfuriată peste capetele lor netrebnice !

— Iar pînă atunci să stăm și să le răbdăm jugul și neomenia ? oftară cu năduf țăranii.

— Ba, dimpotrivă !... Să ne ridicăm glasurile fără temere, fiindcă închisorile n-or putea să cuprindă întreg poporul !... Și de n-or înțelege de vorbă răspicată, apoi i-or dumiri pe boieri și pe vistavoii lor țepușile furcilor și tăișurile coaselor !...

(Urmare în numărul viitor)

CITIŢI BROŞURILE CARE APAR IN COLECŢIA „S.R.S.C."

Cădere R.	Cărbunii de pămînt şi modul lor de formare 76 pag. — 0,95 lei
Călin S.	Automatizarea proceselor de producţie 76 pag. — 0,80 lei
Ciorăscu Fl.	Un drum nou în tehnică! semiconductorii 64 pag. — 1,30 lei
Cornea Irina	Ruginirea fierului şi combaterea ei 32 pag. — 0,45 lei
Dobrovici V.	Naşterea fără dureri 32 pag. — 0,30 lei
Filipescu M.	Un mare înaintaş al geologiei romîneşti, profesorul Gregoriu Ştefănescu 32 pag. — 0,45 lei
Kreindler A.	Cum coordonează creierul omenesc activitatea întregului organism 48 pag. — 0,50 lei
Lupan Şt.	Chimizarea — factor important în ridicarea producţiei 52 pag. — 0,65 lei
Minculescu M.	Prevenirea şi combaterea bolilor molipsitoare la copii 38 pag. — 0,70 lei
Pătruţ I.	Producţia de ţiţei a lumii 40 pag. — 1 leu
Petrescu Gh.	Anul geofizic internaţional 44 pag. — 1 leu
Sdrobici D.	Boala ulceroasă 32 pag. — 0,50 lei
Stamatin M.	Vaccinurile în combaterea bolilor microbiene 76 pag. — 1,05 lei
Ştefan I. M.	Pietre cereşti, planete mici şi aştrii cu coadă 104 pag. — 1,75 lei
Toth I.	Atomul — sursă de energie a viitorului 64 pag. — 1,05 lei
Voicu I.	Problema alimentaţiei raţionale a populaţiei 52 pag. — 0,50 lei
Zamfirescu Eliza	Viaţa şi opera savantei Marie Curie 48 pag. — 0,85 lei
Băla Gh.	Importanţa alimentaţiei raţionale în creşterea animalelor 72 pag. — 0,75 lei

2012

CLUB COLECȚIA Povestiri ȘTIINȚIFICO-FANTASTICE

cpsf.info

prelucrare
&
editor
Costin Teo Graur

i.m. Pompilu

Au scanat, corectat, prelucrat.

Ceea ce nu au fost în stare redacțiile Știință și tehnică sau cei care au dat să continue CPSF, au reușit, cu multă dăruire, muncă și cheltuială, acești entuziaști.

Lor trebuie să le mulțumim pentru că avem acum posibilitatea să (re)citim legendara Colecție.

clandher
flash_gordon
eviligheorghe
krokodyllu
progressivefan3
car_deva
coolio
fractalus
panionios
nld68
un anonim (RK)
Gyuri
hunyade
dl. Dan Lăzărescu
Cilly Willy
fizikant
Doru Filip
connieG

(dacă este omis cineva, vă rog un email și reparăm greșeala!)

Pentru a vă asigura primirea regulată a revistei „Știință și Tehnică" și a colecției „Povestiri științifico-fantastice" în perioada concediilor de odihnă și a vacanței de vară, prelungiți-vă abonamentele din timp.

Abonamentele la revista „Știință și Tehnică" și la colecția de „Povestiri științifico-fantastice" se primesc pînă cel mai tîrziu în ziua de 23 a lunii, cu deservire în a doua lună următoare.

Abonamentele se primesc de către difuzorii de presă din întreprinderi, instituții și de la sate, secțiile de difuzare a presei, precum și de către factorii și oficiile poștale.

APARE DE TREI ORI PE LUNĂ - PREȚUL 1 LEU